

MIŠLJENJA, STAVOVI I PSIHOLOGIJSKI PROFIL MEDICINSKIH SESTARA

BERISLAV STANUGA
Medicinski fakultet, Zagreb

UDK: 159. 955 : 614. 2
316. 64 : 614. 2
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 1. 06. 1990.

U reprezentativnom, stratificiranom uzorku Hrvatske bilo je 1165 medicinskih sestara više i srednje stručne spreme. Ispitano je ukupno 968 medicinskih sestara.

Ispitivani su stavovi prema pacijentima i suradnicima, te mišljenja o vlastitoj struci i njenom položaju.

Utvrđeno je da su više medicinske sestre pokazivale pozitivnije stavove prema suradnicima, pacijentima kao i prema vlastitoj struci od srednjih medicinskih sestara. U nekim područjima razlike su statistički značajne.

Psihologijski profil (N = 883) medicinskih sestara pokazuje da u uzorku ima 68,3% »normalnih«, 26,5% »prosječno neurotičnih« i 5,2% »izraženo« neurotičnih medicinskih sestara.

Prema tome, u populaciji medicinskih sestara Hrvatske očekivalo bi se 10681 zdrava ili s nekim tek izraženim smetnjama, dok bi 600 bilo izrazito neurotičnih.

1. Uvod

U sklopu znanstvenog projekta na Medicinskom fakultetu (»Razvoj metoda za ocjenu zdravlja naroda, unapređenje kvalitete zdravstvene zaštite i ocjenu radne sposobnosti«) jedan od projektnih zadataka nosi naslov »Nova uloga i karakter sestrinstva u promijenjenim uvjetima«.

U realizaciji toga zadatka namjera nam je bila:

(a) istražiti ulogu medicinske sestre u odnosu prema pacijentima, suradnicima i građanima, i to kako kad je riječ o nominalnim zahtjevima, tako i kad su u pitanju stvarni zadaci medicinske sestre;

(b) utvrditi činjenice koje utječu na manifestno ponašanje medicinske sestre u odnosu prema korisnicima zdravstvene zaštite;

(c) ispitati koliko promijenjeni tehnološki uvjeti, nove metode dijagnoza i terapija djeluju na uspješnost obavljanja posla medicinske sestre.

U tom smislu projektni je zadatak podijeljen na:

- (1) povijest sestrinstva
- (2) utvrđivanje sadašnjeg stanja i funkcioniranja sestrinske službe i
- (3) studij i razvoj programa edukacije medicinskih sestara u budućnosti

Ovaj rad odnosi se na točku (2) »utvrđivanje sadašnjeg stanja...«, a uključuje ispitivanje mišljenja, stavova i psihologijskog profila medicinskih sestara.

Mišljenja i stavovi uz motivaciju i sposobnosti najvažniji su u određivanju uspjeha profesionalnoga rada. Psihologijski profil (ispitan Cornell-index testom) služi kao jedan od indikatora u sklopu funkcije medicinske sestre jer ta funkcija i rad ovisi i o osobnim karakteristikama izvršioaca.

2. Radne hipoteze

Osnovna hipoteza glasi:

KARAKTER I ULOGA MEDICINSKE SESTRE U ZDRAVSTVENOJ DJELATNOSTI IMA NOVU FUNKCIJU I UKLJUČUJE NOVA PONAŠANJA U SUVREMENIM UVJETIMA i

- A) uvjetovano je
- B) nije uvjetovano

sa (zavisne varijable):

1. objektivnim okolnostima i
 2. subjektivnim karakteristikama
- tj. postavljena je klasična »nul-hipoteza«.

Od objektivnih okolnosti tu su: osnovni podaci o djelatnostima (izvanbolnička, bolnička), razini stručnosti medicinske sestre, podaci o organizaciji rada, opregu i djelokrugu rada, uvjetima rada, novim tehnikama rada, radnom stažu, realiziranim prihodima od rada, bračnom i društveno-gospodarskom statusu itd.

Od subjektivnih karakteristika ispitani su stavovi i mišljenja medicinskih sestara o vlastitoj ulozi, o odnosima prema suradnicima i pacijentima, motivaciji na radu, subjektivnim zadovoljstvima, nekim osobinama ličnosti (generalni neurotizam), sistemu rukovođenja, profesionalnoj odgovornosti, opterećenju izvan rada itd.

Podaci su prikupljeni iz različitih izvora i korištene su raznovrsne tehnike: analize radnih mjesta, podaci iz kadrovskih službi Z.R.O., anketna ispitivanja, statistički podaci, ispitivanje stavova i mišljenja, ispitivanje motivacije, testovi ličnosti i dr.

Definicije i razrada zavisnih varijabli nisu od značaja za ovaj rad i o njima će biti riječi na drugom mjestu.

3. Metode rada

3.1 Uzorak

Istraživanje je provedeno na sistematskom, stratificiranom uzorku medicinskih sestara.

Prema službenim podacima Republičkog zavoda za zaštitu zdravlja (služba za statistiku) bilo je krajem 1987 godine u Hrvatskoj u izvanbolničkoj i bolničkoj djelatnosti, republičkom i gradskim zavodima za zaštitu zdravlja, socijalnoj zaštiti, zdravstveno-usmjerenom obrazovanju te službama zdravstvene rehabilitacije uposleno ukupno 20418 medicinskih sestara. Od toga 3015 sa višom stručnom spremom (ili 14,7%) i 17403 (ili 85,3%) sa srednjom stručnom spremom.

U taj broj (20418) nisu uključeni srednji i viši farmaceuti, stomatolozi, radiolozi, sanitarni tehničari i fizioterapeuti, radni terapeuti i primanje kojih ima ukupno 5401.

Popis mase našeg uzorka obuhvaća grad Zagreb i sjedišta zajednica općina u Hrvatskoj: Bjelovar, Gospić, Karlovac, Osijek, Rijeka (uključujući Pulu), Sisak, Split i Varaždin. U ovih deset gradova popisna masa obuhvaća u izvanbolničkoj i bolničkoj djelatnosti ukupno 11461 zdravstvenih radnika sa srednjom i višom stručnom spremom. Od 3015 radnika sa višom spremom naš popis obuhvaća 2090 (ili 69,3%), a od 17403 sa srednjom spremom obuhvaća ukupno 9371 (ili 53,8%) u Hrvatskoj. Uzorak je odabran na temelju popisa zaposlenih u Z. R. O. dobivenog sa zaključno 01. 02. 1988. godine. Promjene u odnosu na statističke podatke Republičkog zavoda kreće se unutar granica od 1,0%.

Stratumi su sljedeći:

- Stratum I VŠS u izvanbolničkoj djelatnosti
- Stratum II SSS u izvanbolničkoj djelatnosti
- Stratum III VŠS u bolničkoj djelatnosti
- Stratum IV SSS u bolničkoj djelatnosti

Za sve stratum planiran je 10%-ni uzorak, a oni su određeni na temelju dva kriterija: kvalifikacije i vrste djelatnosti.

Ovo rezultira iz poznatih činjenica tj. da

- (1) viša sprema i srednja stručna sprema predstavljaju različite razine stručnog obrazovanja i
- (2) izvanbolnička i bolnička djelatnost predstavljaju posebne vrste djelatnosti unutar zdravstva.

	VSIB	SSIB	VSIB	SSB	UKUPNO
Zagreb	293	856	969	3433	5551
Hrvatska	465	1277	493	3675	5910
Ukupno:	758	2133	1462	7108	11461

Popis mase obuhvaća:

	VSIB	SSIB	VSIB	SSB	UKUPNO
Zagreb	35	86	105	338	564
Hrvatska	53	127	55	366	601
Ukupno:	88	213	160	704	1165

Popis uzorka obuhvaća:

Anketni materijal dostavljen je na 1165 adresa iz poimeničnih popisa.

Od toga broja na ankete nije odgovorilo ukupno 197 (16,9%) medicinskih sestara. Među onima koji nisu odgovorili najčešći razlozi su bili: porodiljski dopust (104), odbilo anketu (53) i ostali razlozi (40).

Budući se u uzorku ne mogu vršiti zamjene, dobili smo podatke od 968 (83,1%) medicinskih sestara iz uzorka.

Obuhvat podataka iz uzorka dozvoljava ekspaniranje rezultata na masu medicinskih sestara. To znači da je omogućeno generaliziranje rezultata ispitivanja na populaciju medicinskih sestara u izvanbolničkoj i bolničkoj djelatnosti i na medicinske sestre više i srednje stručne spreme.

3.2 Metode ispitivanja (ankete i testovi)

Na anketu o »mišljenjima i stavovima« odgovorile su ukupno 933 medicinske sestre (od 968).

Sadržaj anketnog lista podijeljen je u tri dijela:

1. mišljenja o vlastitoj struci i položaju u zdravstvenoj zaštiti
2. stavovi prema pacijentima i
3. stavovi prema suradnicima (liječnici i drugo osoblje)

Kao odgovori su ponuđeni slijedeći (1) »izrazito se slažem«, (2) »slažem se«, (3) »nisam sigurna«, (4) »ne slažem se« i (5) »izrazito se ne slažem«, dakle klasična ljestvica (R. Likert). na kojoj se svaki ispitanik opredjeljuje samo za jedan od odgovora (1 do 5).

Tvrđnje u anketi odnose se na mišljenja i stavove o slijedećim problemima:

1. medicinska sestra zauzima najvažnije mjesto u zdravstvu jer je neposredni realizator zdravstvene zaštite
2. medicinska sestra nezamjenjivi je profil zdravstvenog radnika
3. medicinska sestra mora se stalno usavršavati redovitim školovanjem ili nadruge načine
4. medicinskoj sestri potrebna je specifična naobrazba s obzirom na funkcije koje obavlja
5. za uspješan rad medicinska sestra treba znanja iz drugih područja (psihologija, sociologija itd.)
6. medicinske sestre svojim su školovanjem dovoljno stručno osposobljene za poslove koje obavljaju
7. opterećenja na sadašnjem poslu tolika su da se ne mogu normalno savladati
8. svoj sadašnji posao želim raditi i ubuduće
9. svoj posao preporučila bih i drugima jer je zanimljiv
10. smatram da u svom poslu obavljam nešto što je društveno vrlo vrijedno
11. smatram da bi svoj posao bolje obavljala da sam bolje nagrađena (plaćena)
12. postoje različiti načini stjecanja znanja i vještina; zaokružite tri koja smatrate najboljim (navedeno je osam modaliteta)
13. u praktičnom djelovanju medicinska sestra treba specijalnu izobrazbu ili solidno opće znanje iz struke (ponuđeno je pet odgovora)
14. pacijenti previše zahtijevaju od medicinske sestre
15. pacijenti su nepovjerljivi prema sestrama
16. pacijenti imaju općenito negativan stav prema sestrama
17. medicinska sestra ne može osim zdravstvenih rješavati i druge poteškoće pacijenta

18. uspostavljanje prisnog odnosa sa pacijentom ključ je uspjeha u radu
19. u radu s pacijentom važniji je tehnički dio posla nego kontakt (odnos) sa pacijentom
20. pacijenti koji puno govore ometaju rad sestre
21. ne podnosim ili me razljuti pacijent koji mi govori što bih trebala raditi
22. sa pacijentom treba imati takav odnos da se uvijek ostane na stanovitoj distanci
23. najčešći uzrok sukoba sa pacijentima njihova je »teška« narav
24. za sestru je mnogo važnije stručno znanje nego suosjećanje s pacijentom
25. medicinska sestra ne mora slušati sve što govori pacijent, osobito ako to nema veze s njegovom bolešću (stanjem)
26. suosjećam sa boli pacijenta
27. općenito sam zadovoljna sobom
28. pacijenti su dosadni besposličari
29. pacijenti pretjerano reagiraju na simptome
30. žalim teško bolesne pacijente
31. liječnici su susretljivi suradnici
32. moji suradnici rade isto tako naporno kao i ja
33. liječnici isključivo naređuju a ne surađuju
34. moji suradnici ili zakašnjavaju na posao ili za vrijeme rada obavljaju poslove za koje nisu pozvani
35. nikada se ne bih udala za liječnika
36. mišljenja mojih suradnika o meni povoljna su (dobra)
37. liječnici i suradnici korektni su prema pacijentima
38. imam odbojnost prema ljudima koji nesavjesno obavljaju povjerene poslove
39. liječnici ne dozvoljavaju sestrama da samostalno rade niti one poslove i zadatke za koje su osposobljene školovanjem
40. u posebnim situacijama liječnici i suradnici ne obraćaju pažnju na radno vrijeme i drugo, već služe pacijentima.

U grupi medicinskih sestara s višom spremom izdvojili smo glavne sestre (GS) Doma zdravlja, bolnica, kliničkih odjela, tako da je naš konačni uzorak bio:

Lokalitet:	izvanboln. djelatn.			bolnička djelatn.			Ukupno:
	VSGS	VS	SS	VSGS	VS	SS	
Zagreb	8	24	72	25	59	260	488
Hrvatska	9	39	108	7	36	286	485
Ukupno:	17	63	180	32	95	546	933

Test ličnosti (»Cornell-index«) koji je prvobitno bio namijenjen za ispitivanje ličnosti i psihosomatskih smetnji kod pripadnika armije (autori: Weider, A., Brodinau, K., Mittelmann, B. i dr.) je danas ušao u opću praksu primjenjene psihologije. Test se sastoji od 110 »itema« od kojih se prvih 10 odnosi na ispitivanje »L-tendencija« (skala »laži«) i na ispitivanje »bizarnosti«. Ostale tvrdnje uključuju ispitivanje neurotskog sin-

droma, konverzivnog sindroma i psihopatije, odnosno mjerenje generalnog neurotizma i određivanje pojedinih dijagnostičkih kategorija neuroskog ponašanja.

Dio medicinskih sestara nije odgovorio na cijeli test, već samo na jedan njegov dio.

Lokalitet:	izvanboln. djelatn.			bolnička djelatn.			Ukupno:
	VSGS	VS	SS	VSGS	VS	SS	
Zagreb	7	22	68	20	48	253	418
Hrvatska	6	35	95	5	29	295	465
Ukupno:	13	57	163	25	77	548	883

Tako nepotpune tekstove nismo uzeli u obradu pa je konačan broj obrađenih testova iznosio 883 (od 968). Od toga broja je bilo:

Budući da su metrijske karakteristike testa poznate (4), to smo se pridržavali sljedećih kriterija za ocjenu:

- »normalna ličnost 0 – 19 bodova
- »prosječna« neurotičnost 20 – 38 bodova i
- »izražena« neurotičnost 39 – 100 bodova

4. Rezultati ispitivanja

4.1 Mišljenja i stavovi

Rezultati se prikazuju: (1) prema vrstama odgovora (1 – 5) i prema kategorijama ispitivanih medicinskih sestara (VSG, VS, SS) i (2) tabelarnim prikazom H_i^2 – testova prema nivou kvalifikacija i prema djelatnostima.

(1) Tablica odgovara (u postocima) na pojedine tvrdnje iz upitnika prema kategorijama anketiranih:

Tvrdnja	Z a g r e b						H r v a t s k a						
	izvanboln. djel.			bolnička			izvanboln. djel.			bolnička			
	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	
1	1	17	12	18	24	32	29	22	13	19		33	39
	2	33	46	51	52	49	52	67	31	54	43	53	48
	3	17	12	14		2	8		26	12	29	8	5
	4	33	25	11	24	15	10	11	31	15	28	3	6
	5		4	6		2						3	1
2	1	57	33	38	36	64	51	22	44	43	14	56	55
	2	43	50	54	64	31	40	66	51	51	86	39	37
	3		8	6			5			3			5
	4		4	1		5	4	11	2	3		5	2
	5		4	1					1				1
3	1	86	33	49	48	42	50	89	69	45	57	53	52
	2	14	58	46	52	54	47	11	31	54	43	47	46
	3		5	3			2						2
	4					4	1						
	5		4	2					1				

Tvrđnja	Z a g r e b						H r v a t s k a						
	izvanboln. djel.			bolnička			izvanboln. djel.			bolnička			
	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	
4	1	86	46	39	44	49	37	78	69	38	57	44	38
	2	14	50	48	56	47	55	22	31	50	43	50	55
	3			11		4	4			9		6	5
	4			2			4			3			2
	5		4										
5	1	43	46	34	40	50	40	67	51	34	14	44	39
	2	57	46	61	58	50	54	33	46	64	86	53	55
	3		4	4			5		1	1		3	3
	4			1			1						3
	5		4		2					1			
6	1		4	4	4	5	5		5	6		9	9
	2		33	27	12	17	23	12	41	29	43	31	29
	3	57	37	44	32	29	35	22	20	36	29	20	33
	4	43	25	23	40	38	31	44	28	25	28	28	27
	5			2	12	10	6	22	5	4		12	2
7	1	72	21	34	16	30	28	33	36	29	28	28	33
	2	14	67	46	68	56	47	55	48	50	28	51	45
	3	14	12	15	16	14	17	12	13	17	44	18	16
	4			5			4		3	4		3	3
	5			5			3						3
8	1		3	2	4	6	7		2	1		6	6
	2	29	12	6	20	20	17	11	8	13	29	42	23
	3	29	4	10	28	24	21	11	16	13		10	20
	4	42	67	69	40	47	46	66	58	57	71	36	45
	5		12	13	8	3	9	11	16	16		6	6
9	1	14	8	14	16	19	6	22	15	6		5	8
	2	58	50	39	40	49	35	78	49	44	71	53	38
	3	14	34	37	36	19	37		26	31	29	25	37
	4	14	8	9	8	9	15		2	19		14	12
	5			1		4	7		8			3	5
10	1	57	46	34	40	50	43	67	62	39		64	49
	2	43	50	56	52	47	50	33	38	51	100	36	47
	3		4	9	8	3	4			7			2
	4			1			2			3			1
	5						1						
11	1	43	21	14	16	15	23		8	21	28	14	30
	2	14	29	17	12	19	20		8	19	43	5	19
	3			26	28	25	20	12	16	19	15	28	16
	4	43	42	37	40	32	27	44	44	33	14	47	24
	5		8	6	4	9	10	44	24	8		4	11
14	1		13	6		6	8	11	5	6		17	10
	2		13	26	8	24	21	11	26	32		28	27
	3	29	13	24	36	22	34	11	13	23	14	14	25
	4	58	57	41	56	41	30	67	54	35	86	39	32
	5	13	4	3		7	7		2	4		2	6

Tvrdnja	Z a g r e b						H r v a t s k a						
	izvanboln. djel.			bolnička			izvanboln. djel.			bolnička			
	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	
15	1		4	1		5	2		3			2	
	2		9	10	12	17	14		8	12		14	18
	3		23	21	32	28	24	22	13	32		26	26
	4	86	59	56	52	47	50	78	72	45	100	49	46
	5	14	5	12	4	3	10		7	8		11	8
16	1			4		2	4			1		2	3
	2		9	9	4	16	11		2	12		9	11
	3	29	22	12	24	17	24	11	16	21	14	17	17
	4	58	57	57	56	60	53	67	61	58	86	46	55
	5	13	12	18	16	5	8	22	21	8		26	14
17	1		4	3	4	3	2		5	6			5
	2	14	12	22	24	27	19	11	13	14		25	16
	3	14	17	14	12	18	20	11	5	16		14	14
	4	43	42	48	40	44	42	55	55	55	100	58	54
	5	29	25	13	20	8	17	23	22	9		3	11
18	1	14	17	16	16	22	11	22	24	20	14	17	23
	2	14	58	45	20	36	35	45	42	42	28	43	39
	3	28	4	26	16	19	22	11	5	20	42	17	16
	4	29	17	12	44	19	25	22	18	15	16	20	17
	5	14	4	1	4	4	7		11	3		3	5
19	1			4	8	2	1		5	1		4	2
	2		8	7	12	14	6			7		17	7
	3		12	12	16	19	13		13	10		14	15
	4	71	67	61	52	43	61	78	66	64	100	51	59
	5	29	13	16	12	22	19	22	16	18		14	17
20	1		4	2		7	4		3	2		7	4
	2	29	33	18	32	39	23	11	37	28	14	14	28
	3	43	21	20	8	17	23	22	18	18	15	14	22
	4	28	38	54	56	32	44	55	39	48	71	48	40
	5		4	6	4	5	6	12	3	4		17	6
21	1		9	6		10	10		8	7		8	12
	2	14	43	36	28	35	38	11	34	48		17	46
	3	14	13	14	16	19	17	11	11	13		25	11
	4	57	35	38	56	36	31	67	45	25	100	44	28
	5	15		6			3	11	2	6		6	3
22	1		21	22	12	29	28	33	32	17		30	32
	2	57	63	62	67	64	58	44	47	72	86	61	56
	3		4	9	4	5	9		8	7	14	9	6
	4	43	12	4	17		4	23	10	4			5
	5			3		2	1		3				1
23	1			7		2	7		5	5		14	8
	2	14	37	33	16	15	28		16	31	14	28	35
	3		33	29	28	39	28	22	21	30		11	23
	4	71	29	28	48	34	31	67	50	32	86	44	31
	5	15		3	8	10	6	11	8	2		3	3

Tvrđnja	Z a g r e b						H r v a t s k a						
	izvanboln. djel.			bolnička			izvanboln. djel.			bolnička			
	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	
24	1		9	6		9	8		8	6		11	11
	2	14	33	34	29	47	35	68	37	44	71	61	29
	3	29	26	25	21	17	31	11	34	29	29	14	28
	4	29	32	33	46	21	24	11	21	19		8	29
	5	29		2	4	6	2	10		2		6	3
25	1		8	3		5	5		5	5		6	6
	2		42	26	17	29	26	22	26	31	71	31	35
	3		17	25	17	26	24	11	13	16		15	16
	4	86	29	38	59	36	46	45	47	47	29	44	37
	5	14	4	8	7	4	5	22	9	1		4	6
26	1	43	4	9	17	21	8	11	3	9	29	5	14
	2	43	84	73	63	67	68	89	76	77	71	58	68
	3		8	7	17	9	16		16	6		19	9
	4	14	4	7	3	1	8		5	8		11	8
	5			4			2					7	1
27	1		4	7	4	10	10		3	5	14	11	13
	2	29	54	53	38	49	50	33	58	61	43	55	56
	3	39	25	34	42	29	28	34	34	28	43	22	25
	4	29	17	4	12	12	9	33	5	6		8	5
	5	13		2	4		3					4	1
28	1			1			2	12	5	3		4	3
	2			2			2			1		5	2
	3		13	9		5	5			8		3	7
	4	71	65	58	54	59	53	55	46	65	57	55	55
	5	29	13	30	46	36	38	33	49	23	43	33	36
29	1			2			1		3				2
	2	14	25	15	8	16	19	22	15	17		11	17
	3		37	37	17	24	25	33	31	35	29	19	26
	4	71	38	40	58	54	48	45	49	45	71	58	49
	5	15		6	17	6	7		2	3		12	6
30	1	43	26	18	9	34	22	33	26	24	14	20	31
	2	57	65	74	70	52	63	55	66	70	86	66	60
	3			2	13	10	5			2		11	4
	4				4	4	6	12	3	4		3	3
	5				4		4		5				2
31	1			4		7	3		3	3		6	8
	2	29	58	56	37	46	40	78	54	51	71	53	42
	3	71	25	38	42	41	37	11	38	36	15	19	35
	4		13		17	3	17	11	5	8	14	19	12
	5		4	2	4	3	3			2		3	3
32	1	28	5	13	5	12	14	22	15	13	15	17	16
	2	57	62	69	54	67	53	44	67	65	57	72	57
	3		25	9	33	14	17	34	10	14	28	11	17
	4	15	8	6	8	4	13		8	5			7
	5			3		3	3			3			3

Tvrdnja	Z a g r e b						H r v a t s k a						
	izvanboln. djel.			bolnička			izvanboln. djel.			bolnička			
	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	VSG	VS	SS	
33	1		8			6		2	3		6	4	
	2	14	17	3	25	15	24	11	8	24	14	22	21
	3	29	17	23	29	24	21		26	16	29	14	20
	4	28	54	60	38	56	42	89	64	56	57	50	47
	5	28	4	13	8	5	7			3		8	8
34	1		4	1		4	3		3	7		6	3
	2		17	22	22	30	26	11	13	10		19	19
	3		25	18	22	15	19	11	8	15	14	17	19
	4	71	50	44	52	41	44	78	60	57	72	44	46
	5	29	4	15	4	10	8		16	11	14	14	12
35	1		8	7	9	14	17	11	13	14		5	15
	2	14	12	18	26	26	21		13	11	57	5	20
	3		38	47	30	28	39	22	31	43	43	55	43
	4	43	38	18	35	25	16	55	31	28		28	15
	5	43	4	10		7	7	11	12	4		7	7
36	1			4	9	9	4		5	3		9	8
	2	43	67	67	35	35	62	67	71	66	100	69	62
	3	57	33	26	56	56	33	33	24	29		22	29
	4			1			1			2			1
	5			2									
37	1			6	12	17	6		8	9		5	8
	2	86	50	72	54	60	55	67	69	69	71	55	62
	3		42	15	21	17	27	33	20	18	29	31	23
	4	14	8	6	13	4	10		3	4		6	5
	5			1		2	2					3	2
38	1	43	25	32	35	34	32	44	44	30	57	30	42
	2	43	63	56	57	57	52	44	41	56	43	53	49
	3	14	4	4		3	5		5	9		5	3
	4		8	6	4		7	12	8	3		8	4
	5			2	4	6	4		2	2		4	2
39	1		8	9	8	9	8		8	6		11	3
	2	43	21	13	17	14	8		5	14	14	11	7
	3	14	12	10	17	15	10	11	15	15	14	14	11
	4	29	54	56	48	48	58	67	62	52	57	47	57
	5	14	5	12	10	14	16	22	10	13	15	17	21
40	1	14	17	23	12	26	25	22	18	20	43	33	30
	2	86	62	50	71	57	49	66	58	63	43	47	49
	3		12	12	12	12	16		10	9		14	8
	4		9	8	5	2	7	12	8	7	14	6	10
	5			7		3	3		4	1			3

(2) Tablica Hi² – testova prema razini kvalifikacija i djelatnostima unutar pojedinih pitanja

Pitanje	Hi ² – test	Signif.	Pitanje	Hi ² – test	Signif.
1	72	.0000 xx	21	49,04	.0003 xx
2	44,45	.0013 xx	22	50,07	.0002 xx
3	22,07	.3366	23	36,52	.0133 x
4	45,62	.0009 xx	24	45,75	.0009 xx
5	26,45	.1514	25	18,36	.5634
6	30,47	.0625	26	26,82	.1404
7	23,30	.2744	27	36,36	.0139 x
8	53,11	.0001 xx	28	21,29	.3803
9	41,12	.0036 xx	29	22,94	.2918
10	26,87	.1391	30	33,21	.0320 x
11	46,31	.0007 xx	31	25,33	.1890
12			32	27,69	.1170
13			33	28,87	.0904
14	46,04	.0008 xx	34	20,96	.3993
15	23,02	.2878	35	51,07	.0002 xx
16	15,12	.7694	36	15,73	.7330
17	18,99	.5220	37	19,97	.4596
18	28,74	.0931	38	10,81	.9509
19	24,83	.2080	39	23,80	.2510
20	23,45	.2674	40	18,47	.5567

Pitanja broj 12 i 13 nisu u ovom kontekstu obrađivana jer se odnose na školovanje medicinskih sestara .

Sva su pitanja uz d.f. = 20, te na nivou značajnosti P = 0,05(x) i P = 0,01 (xx).

4.2 Test ličnosti

Prema prethodno navedenim kriterijima za »normalnu« ličnost, »prosječnu; neurotičnost i »izraženu« neurotičnost nađeno je:

Oznake: IB = izvanbolnička djelatnost, B = bolnička djelatnost GS = glavna sestra, VS = viša i SS = srednja sprema medicinske sestre

Prema rezultatima 68% medicinskih sestara »normalne« su ličnosti, kod 27% postoji »prosječna« neurotičnost bez izrazite tendencije u bilo kojem smjeru (astenički, konverzivni ili stenični sindrom), a 5,2% (postoci su zaokruživani na cijeli broj) odnosno 5% medicinskih sestara pokazuje »izrazitu« neurotičnost. Radi se o 46 medicinskih sestara i to 19 u Zagrebu i 27 u Hrvatskoj. Kod toga je više »izrazite« neurotičnosti medicinskih sestara u izvanbolničkoj djelatnosti (33%) u Hrvatskoj, a manje (16%) u Zagrebu, dok je u bolničkoj djelatnosti suprotno, tj. više je (84%) u Zagrebu a manje u (67%) u Hrvatskoj.

Kod toga u Zagrebu: glavne sestre i više medicinske sestre pokazuju tendenciju konverzivne neuroze (kardiovaskularnih i gastrointestinalnih reakcija) a srednje medicinske sestre neurastenični sindrom (u oko 80% slučajeva) karakteriziran anksioznošću, hiperzenzitivnošću i depresijom.

U Hrvatskoj: dominantna je pojava (kod svih nivoa sestara i u obje djelatnosti) u više od 90% slučajeva, neurastenički sindrom. Kod toga dominira anksioznost, hipersenzitivnost, depresivnost i fobičnost.

5. Interpretacija rezultata

5.1 Mišljenja i stavovi

U tablici 1. kao kriterij uzeto je 50% ili više od 50% odgovora za neki modalitet (»izrazito se slažem« ili »slažem se« itd.) a unutar pojedinog pitanja. Prema tom kriteriju nalazimo:

a) više medicinske sestre (glavne sestre) i u bolničkoj i izvanbolničkoj djelatnosti »izrazito se slažu« ili »se slažu« sa tvrdnjama izloženima pod rednim brojem 2, 4, 8 i 10, a »ne slažu« sa tvrdnjama pod 14 i 15. Ovo vrijedi za Zagreb i Hrvatsku. U ovim tvrdnjama iskazan je opći stav prema pozivu medicinske sestre, potrebi edukacije i znanja te društvenoj opravdanosti poziva medicinske sestre. Tako su se glavne sestre potvrdile kao glavni zagovornici medicinskih sestara. Također one iskazuju neslaganje (»ne slažu se«) da pacijenti previše zahtijevaju od medicinske sestre odnosno da su nepovjerljivi prema sestrama (tvrdnja 14 i 15). Ni u jednoj drugoj tvrdnji nije došlo do takvog slaganja glavnih sestara.

b) U pitanjima 3, 9, 24, 26 i 31 glavne se sestre Hrvatske »izrazito se slažu«, ili »slažu« a u pitanjima 8, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 28, 33, 34 i 39 »ne slažu se«.

Glavne sestre u Zagrebu »izrazito se slažu« s tvrdnjama 7 i 40, a »ne slažu« sa tvrdnjama 25 i 29, »nisu sigurne« u 36. U ostalim tvrdnjama tj. 1, 5, 6, 11, 18, 22, 27, 30, 32, 35, 37 i 38 dominantna su mišljenja ili stavovi glavnih, viših i srednjih sestara podijeljeni.

U tablici 2. prikazani su svi značajniji H_i^2 – testovi, uz $P = 0,01$ (xx) i uz $P = 0,05$ (x). Značajne razlike postoje u slijedećim tvrdnjama:

1. Značajno je manji broj VS i SS u IB djelatnosti, a veći broj SS u B djelatnosti koje se »izrazito slažu« ili »se slažu« s tvrdnjom da medicinska sestra zauzima najvažnije mjesto u zdravstvenoj zaštiti kao neposredni realizator. Istovremeno broj VS i IB koje »nisu sigurne« ili se »ne slažu« s prethodnom tvrdnjom također je značajno veći.

2. Značajno je veći broj SS u IB i GS u B djelatnosti koje se »slažu« s tvrdnjom da je medicinska sestra nezamjenjivi profil zdravstvenog radnika. Broj SS u B djelatnosti koje to isto smatraju značajno manji.

4. Značajno je veći broj GS i VS u IB djelatnosti koje smatraju da je medicinskoj sestri potrebna specifična naobrazba. Također je značajno veći broj SS u IB koje »nisu sigurne« da postoji takva potreba, U B djelatnosti razlike nisu zabilježene.

8. Značajno je manji broj SS u IB djelatnosti koje se »izrazito slažu«, »slažu« ili »nisu sigurne« da su opterećenja na poslu tolika da se ne mogu normalno savladati. Naprotiv značajno je veći broj onih koje se tim »ne slažu« ili »izrazito ne slažu«.

9. Značajno je veći broj GS u IB i VS u B djelatnosti koje bi svoj posao preporučile i drugima jer je zanimljiv.

11. Značajno je veći broj SS u B djelatnosti koje se slaže sa tvrdnjom da bi bolje obavljale svoj posao da je bolje nagrađen. Naprotiv značajno je veći broj GS i VS u IB službi koje se s tom tvrdnjom izrazito ne slažu.

14. Značajno je manji broj VS u IB koje »nisu sigurne« i veći broj SS u IB koje se »ne slažu« da pacijenti previše zahtijevaju od medicinske sestre.

21. Značajno je manji broj SS u IB djelatnosti koje se »ne slažu« s tvrdnjom da »ne podnose pacijente koji govorešto bi sestra trebala raditi.« Također je manji broj GS i VS u B djelatnosti koje se »slažu« s tom tvrdnjom.

22. Značajno je manji broj SS u IB, (izrazito se slažem«), a veći broj GS i VS također u IB djelatnosti koje se »ne slažu« s tvrdnjom da sa pacijentima treba imati distanciran odnos.

23. Značajno je veći broj GS u IB i B djelatnosti koje se »ne slažu« da su uzroci sukoba s pacijentima u njihovoj teškoj naravi. Istovremeno je manji broj VS u B djelatnosti koje se s tim »slažu«.

24. Značajno je veći broj VS sestara koje smatraju da je važnije stručno znanje nego suosjećanje s pacijentom dok je broj SS koje se s time slažu značajno manji od teoretski očekivanog broja.

27. Značajno je manji broj VS i SS u IB djelatnosti, a veći broj SS u B djelatnosti koje se »izrazito slažu« s tvrdnjom da su »općenito zadovoljne sobom«.

30. Značajno je veći broj GS i VS u B djelatnosti koje »nisu sigurne« u to da žale teško bolesne pacijente.

35. Značajno je veći broj GS i VS u IB djelatnosti koje se »ne slažu« ili se »izrazito ne slažu« da se nikada ne bi udale za liječnika. Baprotiv broj GS u B djelatnosti koje se »slažu« s tom tvrdnjom veći je od očekivanog broja. Broj SS u B djelatnosti koje se »ne slažu« s time da se »nikada ne bi udale za liječnika« značajno je manji.

5.2. Test ličnosti

1. Kardiovaskularne konverzije (reakcije) karakterizirane su kao psihosomatski poremećaj kardiovaskularnog sustava, a gastrointestinalna konverzija (reakcija) kao psihosomatski poremećaj gastro-intestinalnog traka. To je bitno obilježje kod glavnih sestara i viših sestara bolničke djelatnosti ako su »neurotičke« ličnosti.

Te se tendencije mogu pripisati nervozama koje se pojavljuju na radnom mjestu i tjeskobama uvjetovanim funkcioniranjem službe ili drugim konfliktima.

2. Aksioznost se definira kao reakcija neodređenog straha, nesigurnosti i maladaptacije. Hipersenzitivnost je pretjerana osjetljivost narazličite podražaje. Depresivnost se označava kao dugotrajno stanje tuge i neraspoloženja. Fobičnost je sklonost vrlo intenzivnom strahu i sklonost strahu od stvari kojih se normalni ne plaše.

Te su tendencije karakteristične za medicinske sestre srednje stručne spreme i u bolničkoj djelatnosti i u izvanbolničkoj djelatnosti. Mogu biti rezultat kako neurotske strukture ličnosti tako i života u određenoj socijalnoj i radnoj sredini.

3. Impulzivne tendencije kao sklonost naglom i nekontroliranom reagiranju, agresiju kao sklonost asocijalnim i agresivnim reakcijama i paranoidne tendencije kao sklonost

shizoidnim stavovima i paranoidnim reakcijama našli smo među medicinskim sestrama tek slabije naznačene. Psihopatija kao tendencija medicinskih sestara nije dakle karakteristična.

4. Izrazitu neurotičnost (iznad 45 bruto bodova u testu) našli smo kod 24 medicinske sestre, dakle kod 52% onih koje su označene kao »neurotičnima«, odnosno kod 2,7%

U uzorku utvrđeno:

Popis mase:	»normalno«	»prosj. n.«	»izraž. n.«
ZBB – B 4402	65,4%	29,6%	5,0%
– IB 1149	69,1%	27,8%	3,1%
HRV – B 4168	70,8%	23,7%	5,5%
– IB 1742	68,4%	25,0%	6,6%
Ukupno 11461	68,3%	26,5%	5,2%

svih ispitanih medicinskih sestara. Budući da su te sestre raspršene u ogromnom broju zdravstvenih ustanova u Zagrebu i Hrvatskoj ne predstavljaju veći problem.

	»normalni« nalaz	»prosječna« neurotičnost	»izražena« neurotičnost	Ukupno
ZGB – B	2879	1303	220	4402
– IB	794	319	36	1149
HRV – B	2951	988	229	4168
– IB	1191	436	115	1741
Ukupno:	7815	3046	600	11461

5. Ekspandiranje rezultata na populaciju svih medicinskih sestara, a na što imamo pravo jer se radi o reprezentativnom uzorku daje sljedeću sliku:

U ukupno zaposlenim medicinskim sestrama po djelatnostima i po nivou kvalifikacija, očekuje se dakle:

Može se zaključiti da je od ukupno zaposlenih medicinskih sestara u Hrvatskoj (N = 11461) njih 10861 zdravo ili sa nekim, tek izraženijim smetnjama, dok je 600 medicinskih sestara (ili 5,2%) izrazito neurotično.

6. Zaključak

Rezultati dobiveni na reprezentativnom uzorku medicinskih sestara mogu se ekspanirati na sve medicinske sestre u izvanbolničkoj i bolničkoj djelatnosti u Hrvatskoj.

Može se zaključiti da glavne sestre i više sestre u obje djelatnosti pokazuju međusobno veće slaganje u mišljenjima i stavovima nasuprot mišljenja i stavova srednjih sestara u tim djelatnostima (tvrdnje 4, 8, 9, 10, 14, 22, 24 i 35). Razlog tome treba tražiti u višoj naobrazbi koja rezultira većom kritičnosšću mišljenja i realnim stavovima prema struci, pacijentima i suradnicima.

Naprotiv srednje sestre i u izvanbolničkoj i bolničkoj djelatnosti češće ne uviđaju potrebu specifične naobrazbe sestara. Broj srednjih sestara u bolničkoj djelatnosti koje ne

bi preporučile svoj posao drugima značajno je veći nego među drugim kategorijama sestara, kao i onih koje smatraju da bi posao bolje obavljale kad bi bile bolje plaćene. Uprkos tome broj srednjih sestara u bolničkoj djelatnosti koje su zadovoljne sobom veći je od očekivanog.

Stavovi su promjenjivi (osim »rigidnih« koje često zovemo i »predrasudama«) i to se pokazalo i u ovom istraživanju: više sestre uključujući i glavne sestre pokazuju pozitivnije stavove, koji su manje »rigidni« prema sudionicima, pacijentima i struci, dok srednje sestre pokazuju negativnije stavove.

Obzirom na psihologijski profil medicinskih sestara pokazuju se rezultati koji su bolje nego u općoj populaciji i izrazito bolji kad se radi o radnoj populaciji.

Budući da su neuroze tranzitivna stanja, uzrokovana aktualnim konfliktima ili stresom smatra se da 60% populacije trpi od nekog oblika neuroze. (9). Drugi dio, gdje se radi o neurotskoj strukturi ličnosti daleko je manji.

Prema službenim podacima zastupljenost neuroze kreće se od 8% do 27% (8). U jednom ispitivanju (7) nađeno je 23,5% radnika sa neurozom. Ispitivanja u općoj populaciji govore o 4% neurotičnog stanovništva (5, 8). Dakle, službeni izvještaji i razna ispitivanja (2) pokazuju velike razlike, s tim da je broj neuroza veći u radnoj nego u općoj populaciji.

Rezultati dobiveni kod ispitanih medicinskih sestara s obzirom na dijagnostičke grupe i s obzirom na očekivanu teoretsku zastupljenost pojedinih grupa u populaciji govore o pozitivnoj selekciji. Broj dijagnosticiranih »izraženih« neuroza manji je nego u ostaloj radnoj populaciji, a također manji nego u općoj populaciji.

Taj je podatak u pozitivnoj korelaciji s podacima prikupljenim u istom istraživanju o ulozi i karakteru sestrinstva u suvremenim uvjetima (motivacija, stavovi, zadovoljstva i sl.)

7. LITERATURA

1. ALLPORT, G. W. »Sklop i razvoj ličnosti«, »Kultura«, Beograd, 1969.
2. BALINT, I. »Istraživanje o morbiditetu kod radnika u velikim pogonima u Mađarskoj«, 3. Internacionalni kongres socijalne psihijatrije, Zagreb, 1970 (Summaries, str. 25)
3. EYSENCK, H. J., EYSENCK, S. B. »The Structure and Measurement of Personality', Routledge and Kegan, London, 1969.
4. MOMIROVIĆ, K. »Evaluacija dijagnostičkih metoda«, Republički zavod za zapošljavanje, Zagreb, 1970.
5. PARICHA, W. »Psihoneuroza kao reakcija na nepovoljne faktore okoline«, 3. Internacionalni kongres socijalne psihijatrije, Zagreb 1970. (str. 109).
6. PECK, D., WHITLOW, D. »Approaches to Personality Theory«, Herriot, P., London, 1985.
7. STANUGA, B. »Evaluacija dijagnoza neuroza u terenskom istraživanju«, ibid. str. 159.
8. STRNAD, M., FOLEGOVIĆ, Z. »Rasprostranjenost pojedinih bolesti i oblici zaštite', »Zdravlje i zdravstvena zaštita, JUMENA, 1981, (str. 199-200)
9. ŠPICER, F. »Izvještaj o kretanju invalidnosti u SR Hrvatskoj u 1977 godini' SIZ mirovinskog i invalidskog osiguranja, Zagreb, 1977 (neobjavljeni rad).

OPINIONS, ATTITUDES AND PSYCHOLOGICAL PROFILE OF NURSES

BERISLAV STANUGA

Faculty of Medicine, Zagreb

In a representative, stratified sample of Croatia there were 1165 nurses of secondary and higher education. A total of 968 nurses were interviewed.

Attitudes were studied towards patients and collaborators, as well as opinions about one's own profession and its position in society.

It was found that senior nurses have shown more positive attitudes towards their collaborators, patients as well as towards their own profession than nurses with only secondary education. In some areas the differences are statistically significant.

The psychological profile (N = 883) of nurses has shown that in the sample there are 68.3% of »mildly neurotic« and 5.2% of »markedly neurotic« nurses.

Therefore, in the population of nurses in Croatia, there are healthy nurses or with slight disorders while 600 are markedly neurotic.